

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
cu privire la confirmarea rezultatelor referendumului
republican consultativ din 23 mai 1999

Nr.32 din 15.06.99

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.67-69/43 din 01.07.1999

* * *

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:

Pavel BARBALAT - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător
Mihai COTOROBAI - judecător-raportor
Constantin LOZOVANU - judecător
Gheorghe SUSARENCO - judecător
Ion VASILATI - judecător

cu participarea grefierului Aliona Balaban, președintelui Comisiei Electorale Centrale (C.E.C.) Dumitru Nidelcu, vicepreședintelui C.E.C. Nicolae Televco, secretarului C.E.C. Anatol Puică, membrilor C.E.C. Nicolae Arteni, Mihai Bușuleac, Tamara Doneva, Constantin Gurschi, Mihail Plamadeala, Vasile Volosiuc, reprezentanților Președintelui Republicii Moldova Mihai Petrachi și Raisa Grecu, conducându-se după prevederile art. 75, art. 88 lit. f), art. 135 alin. (1) lit. d) din Constituția Republicii Moldova, art. 4 alin. (1) lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 4 alin. (1) lit. d) și art. 16 din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară publică rezultatele referendumului republican consultativ din 23 mai 1999.

Temei pentru examinarea dosarului au servit Hotărîrea C.E.C. nr. 549 din 5 iunie 1999 și procesul-verbal, întocmit la aceeași dată, privind rezultatele referendumului republican consultativ din 23 mai 1999 în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova, remise Curții Constituționale la 7 iunie 1999, în conformitate cu art. 167 Cod electoral.

Audiind informația judecătorului-raportor, comunicările președintelui C.E.C., ale reprezentanților Președintelui Republicii Moldova, examinînd materialele asupra rezultatelor referendumului republican consultativ, în special:

Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 930-II din 22 martie 1999 "Privind desfășurarea referendumului republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova";

Hotărîrile C.E.C.:

- nr. 458 din 24 martie 1999 "Cu privire la Calendarul măsurilor pentru organizarea și desfășurarea referendumului republican consultativ, fixat pentru data de 23 mai 1999";

- nr. 459 din 24 martie 1999 "Cu privire la cumularea atribuțiilor consiliilor și birourilor electorale pentru organizarea și desfășurarea alegerilor locale generale și a referendumului republican consultativ din 23 mai 1999";

- nr. 474 din 31 martie 1999 "Cu privire la modelul și textul buletinului de vot pentru efectuarea referendumului republican consultativ";

- nr. 484 din 14 aprilie 1999 "Cu privire la modelele proceselor-verbale pentru numărarea voturilor și totalizarea rezultatelor referendumului republican consultativ";

- nr. 488 din 21 aprilie 1999 "Cu privire la modul de participare a cetățenilor Republicii Moldova din unele localități ale județului Tighina la alegerile locale generale și referendumul republican consultativ";

- nr. 507 din 5 mai 1999 "Cu privire la modul de participare a cetățenilor Republicii Moldova din unitățile administrativ-teritoriale din stînga Nistrului la referendumul republican consultativ din 23 mai

1999";

- nr. 515 din 5 mai 1999 "Cu privire la devizul de cheltuieli pentru pregătirea și desfășurarea referendumului republican consultativ din 23 mai 1999";

- nr. 524 din 17 mai 1999 "Cu privire la acreditarea în organele electorale a observatorilor la referendumul republican consultativ din partea Președintelui Republicii Moldova";

- nr. 536 din 28 mai 1999 "Cu privire la totalizarea rezultatelor referendumului republican consultativ din 23 mai 1999";

- nr. 537 din 31 mai 1999 "Asupra Raportului cu privire la desfășurarea referendumului republican consultativ din 23 mai 1999 în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova";

- nr. 549 din 5 iunie 1999 "Cu privire la rezultatele referendumului republican consultativ din 23 mai 1999", Curtea Constituțională, fiind, în baza art. 135 alin. (1) lit. d) din Constituție, unica autoritate competentă să confirme rezultatele referendumului republican,

a constatat:

La 22 martie 1999, prin Decretul nr. 930-II*, Președintele Republicii Moldova a decretat:

* M.O., 1999, nr.27-28, art. 128.

1. Se fixează pentru data de 23 mai 1999 referendumul republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova;

2. Se supune referendumului următoarea întrebare: "Sînteți pentru modificarea Constituției în scopul instituirii sistemului prezidențial de guvernare în Republica Moldova, în cadrul căruia Președintele republicii ar fi responsabil de formarea și conducerea Guvernului, precum și de rezultatele guvernării țării?".

Potrivit Raportului cu privire la desfășurarea referendumului republican consultativ în problema schimbării sistemului de guvernare în Republica Moldova, prezentat Curții Constituționale, C.E.C. și-a desfășurat activitatea în strictă conformitate cu dispozițiile Constituției Republicii Moldova, Codului electoral și Regulamentului C.E.C.

La 23 mai 1999 a avut loc referendumul republican consultativ. Pe parcursul desfășurării referendumului C.E.C. nu a stabilit fraude electorale care ar fi putut influența rezultatele lui.

Prin Hotărîrea C.E.C. nr. 536 din 28 mai 1999 a fost aprobat procesul-verbal privind rezultatele referendumului republican consultativ. În baza actelor prezentate de consiliile electorale ale circumscripțiilor județene, consiliul electoral al circumscripției municipale Chișinău și consiliul electoral al U.T.A. Găgăuzia (Gagauz-Yeri), în conformitate cu art. 60 și 166 Cod electoral, C.E.C. a stabilit că în listele electorale și în listele suplimentare pentru referendumul republican consultativ din 23 mai 1999 au fost înscriși 2.382.457 de alegători, au primit buletine de vot 1.393.827 de alegători, au participat la votare 1.389.731 de alegători, ceea ce constituie 58,33% din numărul total de alegători înscriși în listele electorale, dintre care 55,33% au răspuns "da", iar 30,85% au răspuns "nu" la întrebarea privind schimbarea sistemului de guvernare în Republica Moldova.

În temeiul art. 26, 166, 167, 168 și 171 Cod electoral, C.E.C., prin Hotărîrea nr. 549 din 5 iunie 1999, a declarat valabil referendumul republican consultativ din 23 mai 1999 și a considerat adoptată opțiunea "da" la întrebarea supusă referendumului republican consultativ, pentru care a votat majoritatea cetățenilor Republicii Moldova care au participat la referendum.

Curtea Constituțională constată că hotărîrea se consideră adoptată prin referendum republican, dacă pentru ea a votat majoritatea cetățenilor care au participat la referendum (art. 168 alin. (1) Cod electoral) și că C.E.C. este responsabilă de totalizarea rezultatelor finale ale referendumurilor republicane (art. 61 alin. (3) lit. a) Cod

electoral).

Potrivit art. 171 Cod electoral, C.E.C. poate declara nevalabil referendumul republican, dacă la el au participat mai puțin de 3/5 din numărul persoanelor înscrise în liste.

Deși la referendumul republican consultativ au participat 58,33% din numărul persoanelor înscrise în listele electorale, C.E.C., prin Hotărîrea nr. 549 din 5 iunie 1999, a constatat că nu există temeii pentru a declara nevalabil referendumul republican consultativ.

În legătură cu aceasta Curtea Constituțională menționează că, în temeiul art. 171 Cod electoral, a decide asupra valabilității sau nevalabilității referendumului republican este un drept discrețional al C.E.C. Folosind-l, C.E.C. a declarat valabil referendumul republican consultativ din 23 mai 1999.

Examinînd minuțios raportul C.E.C., procesul-verbal și materialele anexate, Curtea Constituțională nu a constatat cazuri de încălcare gravă, în timpul votării sau al numărării voturilor, precum și în procesul totalizării rezultatelor referendumului republican, a prevederilor Codului electoral, care ar fi putut influența rezultatele referendumului.

Pentru motivele arătate și avînd în vedere că la Curtea Constituțională nu au fost depuse sesizări și reclamații de contestare a rezultatelor referendumului republican, în baza dispozițiilor art. 140 din Constituție, art. 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 62 și 68 din Codul jurisdicției constituționale,

Curtea Constituțională

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Confirmă rezultatele referendumului republican consultativ din 23 mai 1999.

2. Referendumul republican desfășurat la 23 mai 1999 poartă caracter consultativ și rezultatele lui nu produc efecte juridice.

3. Prezenta hotărîre este definitivă, intră în vigoare la data adoptării, nu poate fi supusă nici unei căi de atac și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 15 iunie 1999.

Nr. 32.

OPINIE SEPARATĂ

În procesul examinării rezultatelor referendumului republican consultativ, Curtea Constituțională avea obligația să țină cont atît de prevederile Constituției: art. 2 alin. (1), care stipulează că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct în formele stabilite de Constituție; art. 75 alin. (2), în baza căruia hotărîrile adoptate potrivit rezultatelor referendumului republican au putere juridică supremă; art. 88 lit. f), conform căruia, în baza atribuțiilor sale constituționale, Președintele Republicii Moldova poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național; art. 135 alin. (1) lit. d), care stabilește că una din atribuțiile Curții Constituționale este confirmarea rezultatelor referendumurilor republicane, cît și de următoarele prevederi ale Codului electoral: art. 167 alin. (2), care stabilește că Curtea Constituțională examinează actele remise de Comisia Electorală Centrală și confirmă sau infirmă rezultatele referendumului republican și art. 172, conform căruia Curtea Constituțională declară nul referendumul republican, dacă în timpul votării sau numărării voturilor au fost comise încălcări grave ale prevederilor Codului electoral, care au influențat rezultatele referendumului.

1. Analizînd materialele parvenite de la Comisia Electorală Centrală prin prisma normelor precitate, consider că concluzia din Hotărîrea Curții Constituționale, potrivit căreia în timpul votării, numărării

voturilor, precum și în procesul totalizării rezultatelor referendumului republican nu au fost comise încălcări ale prevederilor Codului electoral, este pripită.

Această concluzie se bazează pe Hotărîrea Parlamentului nr. 424-XIV din 4 iunie 1999 "Cu privire la raportul Comisiei pentru control și petiții asupra rezultatelor controlului privind executarea de către organele electorale a prevederilor Codului electoral în cadrul desfășurării referendumului republican consultativ din 23 mai 1999"*, în care se menționează că acțiunile autorităților publice și ale organelor electorale în cadrul declarării, organizării și desfășurării referendumului republican consultativ din 23 mai 1999 nu au fost conforme reglementărilor constituționale și legislative, ceea ce a dus la încălcarea în masă a drepturilor fundamentale ale cetățenilor privind exercitarea directă a suveranității naționale a poporului Republicii Moldova prin referendum, iar Procuratura Generală a fost obligată să exercite, în termen de o lună, un control privind respectarea legislației în procesul votării, numărării voturilor și totalizării rezultatelor referendumului republican consultativ.

* M.O., nr. 59-61 din 10 iunie 1999, art. 280.

Mai mult, în ședința Curții Constituționale s-a stabilit că la Comisia Electorală Centrală n-a parvenit nici o informație referitor la executarea de către Procuratura Generală a hotărîrii Parlamentului în problema dată.

2. Conform art. 171 din Codul electoral, Comisia Electorală Centrală poate declara nevalabil referendumul republican dacă la el au participat mai puțin de 3/5 din numărul persoanelor înscrise în listă.

În baza art. 166 alin. (1) din Codul electoral, numărarea voturilor și totalizarea rezultatelor referendumului republican (indiferent de tipul lui - consultativ, legislativ sau constituțional) se efectuează în condițiile capitolului 10 (art. 56-60) din Cod.

De reținut că norme similare cu caracter de blanchetă conțin și art. 85, 108, 132 din Codul electoral, ce reglementează numărarea voturilor și totalizarea rezultatelor alegerilor Parlamentului și Președintelui Republicii Moldova, alegerilor locale și ale referendumului local.

Art. 59 alin. (1) Cod electoral prevede că în cazul în care la alegerile din întreaga circumscripție (or, la referendumul republican din 23 mai 1999 a existat o singură circumscripție pe întreaga țară) a participat un număr de alegători mai mic decât numărul cerut pentru declararea alegerilor valabile, Comisia Electorală Centrală face un anunț public prin care declară alegerile nevalabile pe întreaga țară. Această prevedere cu caracter imperativ din art. 59 Titlul II "Dispoziții comune" ale Codului electoral este obligatorie pentru Comisia Electorală Centrală și nu poate fi substituită prin interpretarea ad-hoc de către Comisia Electorală Centrală a dispozițiilor art. 171 Cod electoral. De reținut că, în conformitate cu prevederile art. 66 lit. c) din Constituție, interpretarea legilor și asigurarea unității reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării constituie atribuția de bază și exclusivă a Parlamentului.

La 10 iunie 1999 Parlamentul a adoptat Hotărîrea privind asigurarea unității aplicării unor prevederi ale Codului electoral nr. 432-XIV, prin care a stabilit că în cazul în care la referendumul republican (constituțional, legislativ, consultativ) au participat mai puțin de 3/5 din numărul de persoane înscrise în listele electorale, Comisia Electorală Centrală declară referendumul republican nevalabil.

Această hotărîre a Parlamentului, din motive greu de realizat, a fost ignorată atât de Comisia Electorală Centrală, cât și de Curtea Constituțională.

3. În baza art. 75 alin. (2) din Constituție, hotărîrile adoptate potrivit rezultatelor referendumului republican au putere juridică supremă.

Conform art. 143 alin. (1) Cod electoral, în funcție de natura juridică a problemelor supuse referendumului, referendumurile

republicane pot fi constituționale, legislative și consultative.

În temeiul celor expuse nu rezistă criticii pct. 2 din Hotărîrea Curții Constituționale, potrivit căreia rezultatele referendumului republican desfășurat la 23 mai 1999 nu produc efecte juridice.

În concluzie consider că Hotărîrea Comisiei Electorale Centrale nr. 549 din 5 iunie 1999 cu privire la rezultatele referendumului republican consultativ din 23 mai 1999 este neconstituțională.

JUDECĂTORUL
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Gheorghe SUSARENCO